

Profesoriui Algirdui Stanaičiui – 80 metų

2013 m. išleistoje knygelėje „Darbai ir datos“ Jubiliasas taip apibūdina savo gyvenimo kelią: *vaikystė vienkiemyje, vėliau mokslo ir darbo metai...*

Prof. Algirdas Stanaitis gimė Marijampolės apskrityje (dabar – Kazlų Rūdos savivaldybė), Ažuolų Būdos kaime. Pradinę mokyklą baigė Ažuolų Būdoje, gimnaziją – Kazlų Rūdoje, studijas – Vilniaus universitete. Dirbo dviejose institucijose: Lietuvos mokslų akademijos Geologijos ir geografijos institute bei Lietuvos edukologijos universitete (anksčiau – Vilniaus pedagoginis universitetas (VPU), o dar anksčiau – Vilniaus pedagoginis institutas (VVPI)). Tai ir visas 80-ties metų laikotarpis. Dar reikėtų pridurti, kad tikroji gimimo diena ne 1934 m. vasario 15 d., bet 1933 m. lapkričio mėnuo.

Pradinius mokslus krimsti nebuvo lengva. Iki gimnazijos reikėjo eiti 7 km miško taku. Keltis tek-davo 5 val. ryto, tad motina sunkiai prižadindavo. Jubilato vaikystė prabėgo sunkiais pokario metais. Vyko rezistencinis judėjimas. Neramios buvo ne tik naktys, bet ir dienos. Netoli mokyklos, turgaus aikštėje, guldavo išniekintų žuvusiųjų partizanų kūnus. Mokiniai buvo verčiami eiti prie jų ir žiūrėti. 1953 m. per gimnazijos langą sklido vežamų į tremtį žmonių pagalbos šauksmai.

Būsimasis profesorius dar besimokydamas gimnazijoje jau rengėsi studijoms. Galvojo Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete vienu metu studijuoti biologiją, geologiją ir geografiją. Kadangi tokių galimybių nebuvo, pasirinko geografiją. Jau studijų metais dalyvavo Studentų mokslinės draugijos veikloje, buvo šios organizacijos fakulteto tarybos pirmininkas. Studijas baigė labai gerai. 1958 m. pradėjo dirbti MA Geologijos ir geografijos institute vyresniojo laborantu. Įstojo į neakivaizdinę aspirantūrą. Disertacijos tema – „Pietryčių Lietuvos ežerų raida terasų tyrimų duomenimis“. Darbo vadovu tapo akademikas Kazimieras Bieliukas.

1962 m. lapkričio 15 d. pradėjo dirbti VVPI vyresniojo dėstytoju. Šioje Alma Mater jis triūsė per 50 metų. Universitete be didelio pedagoginio krūvio ir mokslinio darbo jam teko dirbti ir administracinį darbą. 1965–1987 m. buvo renkamas Gamtos-geografijos fakulteto dekanu, o 1972–1982 ir 1987–1992 m. – Geografijos katedros vedėju. Gamtos-geografijos fakultetas buvo didžiausias institute. Be biologų, geografo, chemikų, kūno kultūros pedagogų dar buvo rengiami istorikai ir muzikai. Prof. A. Stanaičiui teko įdėti daug pastangų kuriant praktikoms skirtą mokomąją bazę Tamošavoje (netoli Aukštadvario) bei rengiant naujo mokomojo korpuso projektą. Šiose patalpose ir dabar sėkmingai gyvuoja fakultetas.

Pasirinkta geografo specialybė skatino keliauti. Dar sovietmečiu buvo aplankyta Šri Lanka, Vietnamas, Mongolija, Alžyras, Italija, plaukta Dunojumi. Daug keliauta su mokytojais po Karaliaučiaus kraštą, Lenkiją, Latviją ir Estiją. Lankytasi Baltarusijoje – istorinėje Lietuvos teritorijoje.

Daug profesinės ir administracinės patirties įgyta dalyvaujant įvairiose konferencijose ir pasitarimuose 1986–1990 metais. Ypač dirbant pedagoginių institutų mokslinėje metodinėje taryboje. Jos organizuojami posėdžiai vykdavo ne tik Maskvoje, bet ir Breste, Machačkaloje bei Vilniuje.

Nepriklausomybės metais bendradarbiauta su Estergomo (Vengrija), Uščio prie Labės (Čekija), Drezdeno (Vokietija) universitetų geografa. Ypač išsiplėtė ryšiai su kolegomis iš Lenkijos Vroclavo, Torunės ir Poznanės universitetų. Su pastarojo universiteto darbuotojais bei Latvijos ir Baltarusijos specialistais dalyvauta tarptautiniuose projektuose.

Daug pastangų ir laiko skirta 2005 m. įkuriant Gamtos bičiulių asociaciją (GBA). Kartu su mokytojais ir mokiniais bei visuomenės atstovais surengta įsimintinų praktinių mokslinių konferencijų.

Profesorius visada džiaugiasi susitikimais po 10, 15, 20 ir daugiau metų su buvusiais studentais. Tarp jų – žymūs mokslininkai: prof. S. Vaitekūnas, prof. R. Žaromskis, prof. K. Milašius ir kt. Šimtai jo auklėtinių – geografo, biologų, chemikų ir kitų specialybių mokslininkų, net sportininkų – triūsia šalies mokyklose, aplinkosaugoje, saugomų teritorijų tarnybos sistemoje. Ne vienas jų dirba ir mokslinį darbą.

Prof. A. Stanaitis kartu su bendraautorais parengė ir išleido 31 leidinį. Mokslinį darbą dirbo dviejose srityse. Pradžioje tyrė ežerų morfologiją, domėjosi paleogeografija ir bendrąja limnologija. Paskelbė šios srities darbų su bendraautorais: „Ežerai gimsta, bręsta ir miršta“, 1969 m.; „Kodėl senka Lietuvos ežerai“, 1978 m. Kiek vėliau pasirodė leidiniai: „Plungės kraštas“, 1993 m.; „Kėdainių kraštas“, 1998 m.; „Žemaičių žemė“, 1998 m.

Gyventojų geografijos ir demografijos srityje taip pat paskelbta keletas leidinių: „Lietuvos TSR gyventojai“, 1973 m.; „Pasaulio gyventojai“, 1981 m.; „Gyventojų geografija“, 1984 m.; „Lietuvos gyventojų ir gyvenviečių geografija“, 2011 m.; „Lietuvos istorinė geografija“, 2012 m. ir kt.

Prof. A. Stanaitis buvo leidinių sudarytojas, autorius ir red kolegijos narys, prisidėjo rengiant dar 13 įvairios apimties darbų. Taip pat ugdė jaunuosius mokslininkus, vadovavo jų daktaro disertacijoms.

Įvairiose konferencijose, seminaruose ir simpoziumuose perskaitė 41 pranešimą. Jo paskelbtų mokslo ir populiariųjų straipsnių sąrašas itin išpūdingas – įvairiomis kalbomis: lietuvių, lenkų, rusų, anglų parašyti net 487 straipsniai.

Svarus profesoriaus indėlis mokslinio-metodinio darbo srityje. Jis kūrė naujus mokymo planus ir programas, organizavo respublikines ir tarptautines mokslines konferencijas. Per 50 pedagoginio darbo metų teko skaityti įvairius gamtinės ir socialinės geografijos kursus ne tik Gamtos mokslų fakulteto geografijos specialybės, bet ir kitų fakultetų studentams. Didelė skaitytų kursų dalis buvo skirta pažinti Lietuvos ir jos etnines žemes. Svarbiausi kursai: Lietuvos geografija, pasaulio gyventojai ir gyvenvietės, globalinės problemos ir kt. Iš viso – 15 kursų. Parengta 14 studijų programų bakalaurams, 3 magistrantams ir 2 turizmo vadybos specialybės studentams. Studijų programos yra publikuotos. Profesorius vadovavo 278 studentų baigiamiesiems darbams. Ne veltui 1985 m. 50-čio proga jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio dėstytojo vardas.

Be mokslinio ir pedagoginio darbo profesorius didelę dalį savo energijos skyrė visuomeninėms pareigoms. Jis buvo Lietuvos geografo draugijos prezidentu, mokslinio žurnalo „Geografija“ tarybos nariu, Mokytojų atestavimo komisijos pirmininku, Geologijos ir geografijos instituto Atestacinės komisijos nariu, Lietuvos gamtos bičiulių asociacijos prezidentu, Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos Lietuvos ir Lenkijos istorijos ir geografijos vadovėlių ekspertų komisijos ir daugelio kitų žinybų nariu.

Prof. A. Stanaitis pelnė ne vieną garbingą apdovanojimą ar Valstybės vadovo padėką. Tarp jų ir Nepriklausomybės akto signataro profesoriaus Česlovo Kudabos apdovanojimą, įsteigtą Aplinkos ministerijos. Daugiausia apdovanojimų jam skyrė Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija – net 12. Iš kitų institucijų gauti dar 29 apdovanojimai. Tarp jų – Torunės M. Koperniko universiteto apdovanojimas už sėkmingą ilgametį bendradarbiavimą.

Dėkodami Profesoriumi už nuveiktus darbus plėtojant geografijos mokslą, rengiant geografijos mokytojus ir plačius užmojus visuomeninėje veikloje, sveikiname gražaus jubiliejaus proga. Linkime stiprios sveikatos, įdomių kūrybinių sumanymų ir visokeriopos sėkmės gyvenime.

Doc. dr. Kęstutis Švedas